

Miért nincsenek tervpályázatok Magyarországon?

A Magyar Építőművészek Szövetsége 1902-es alapítása óta kiemelten kezeli a tervpályázatok ügyét. Úgy gondolom, hogy a minőségi alapú tervek kiválasztásának ezt a módját szorgalmazta mindig a döntéshozók felé. Lechner Ödön és társai – mint a MÉSZ alapítói – ilyen pályázatokkal hívták fel magukra a figyelmet, ezért alakultak meg. Ezek a dokumentumok megtalálhatók a MÉSZ könyvtárában, az 1907-ben alapított Magyar Építőművészet folyóiratban, a MÉSZ-ről szóló nemrégiben elkészült filmben és tanulmányban is. Ebben a több mint százéves történetben látható, hogy a tervpályázat alapján megépült épületek milyen minőségi teljesítményeket hoztak létre.

A MÉSZ a Nemzetközi Építész Szövetség alapításának is kezdeményezője volt Vágó Péter és Goldfinger Ernő által, és 1951 óta a tagja. Azzal, hogy a MÉSZ-t az UIA (Építészek Nemzetközi Szövetsége) vezetőségébe 2008-ban beválasztották, lehetőség nyílik arra, hogy a mintegy 1,5 millió építész 118 országban összefogó szervezet 100 000 példányban, több nyelven, az összes kontinensen megjelenő újságjában és az interneten is értesüljön a Magyarországon történő eseményekről, és megkerülhetetlenné váljanak az általa javasolt döntések és javaslatok. Így tudott a MÉSZ jelentős hatást kifejteni a Bécsi utcai házak ügyében – az UIA és az általa mű-

ködtetett Documomo, valamint a tokiói állásfoglalás segítségével, hogy tervpályázat nélkül külföldi sztárépítészek nevével elfedve ne történhessen visszafordíthatatlan városrombolás.

A MÉSZ képviselteti magát az UIA tervpályázati munkabizottságában, vezeti a II. Régió Fenntartható Fejlődés Munkabizottságát, valamint létrehozta a Visegrádi Négyek Építészeti Társulását, amely mintaként szolgál az országok közötti együttműködésre. E munka keretében a MÉSZ a Visegrádi 4-ek családi házainak bemutatására pályázati rendszert dolgozott ki, amely a Szövetség által újra létrehozott „Év háza” családi ház kiválasztási rendszerén alapul. Ez a módszer alkalmas arra, hogy összefoglalja és összehasonlítsa e területen az eddigi építészeti eredményeinket, építészettörténeti kontextusba helyezve.

A nemzetközi szervezetben való aktív részvétele hátteret ad az UIA nemzetközi tervpályázatok lebonyolításához, amely széleskörű ismertséget és publicitást ad a városoknak és országoknak. Ilyen UIA pályázaton nyert tervvel valósult meg a Sydney Opera, a Pompidou Központ Párizsban, az alexandriai könyvtár, s legutóbb – a 24 kongresszus helyszínéül is szolgáló – Rafael Vinoli által tervezett tokiói International Forum. És büszkén mondhatjuk, hogy ilyen pályázat nyertese volt tavaly Lévai Tamás és Jósza Agnes is Mariborban.

A Duna Stratégiához kapcsolódó „Partraszállás” című UIA tervpályázat kiírására is jelentős energiákat fordítottunk 2010-ben, mert nagy jelentőségűnek tartottuk amiatt, hogy az ötletpályázat során az építész társadalomnak – a fiataloktól az idősebb gyakorló építészekig – jövőképet adó, a választások után új jövőt kirajzoló program jöhet létre, amely a válság idején kiutat mutathat. Ezen túlmenően a nemzetközi tőke figyelmét ráirányítja a fejlesztésekre, s ezzel „fontos helyé” teszi – mint azt Finta József megfogalmazta – Budapestet.

A 2010-es, hagyományosan a MÉSZ védnökségével megrendezett Tavaszai Építészeti Fesztivál előtt „Hagyomány, válság, kiút” címmel ezért rendeztük meg a Magyar Építészek III. Világtalálkozóját. Ez a találkozó a programalkotó folyamatot megelőző konferencia szerepét is vállalta azzal, hogy a kihagyott EXPO '96 fejlesztési lehetőségek után milyen új irányok lehetnek Magyarország és Budapest újrafogalmazásában.

2010-ben a MÉSZ az új építész kamarai és mérnöki kamarai választások adta lehetőséggel élve együttműködésre hívta az MMK-t és a MÉK-et, az említett „Partraszállás” című pályázat kapcsán. Sajnos ez a pályázat a politikai választások miatt meghíúsult, hiába volt félretéve erre mintegy 150 millió Ft. Megállapodásra jutottunk abban, hogy a MÉK és a MÉSZ közös bizottságokat működtet, ezek közül az egyik a Tervpályázati Szakbizottság, amelynek célja, hogy a minőség mellett az érdekvédelem is érvényre jusson.

Magyarország UNESCO kötelezettsége alapján, amely az UIA–UNESCO tervpályázati szabályzatára is vonatkozik, közbeszerzési eljárás fölé helyezi az ilyen típusú UIA tervpályázatokat, azonban a magyarországi jogszabályi hiányosságok miatt ezt nem lehet végrehajtani, ezért jelenleg ezt a lényegesen egyszerűbb és jóval nagyobb nyilvánosságot hozó tervpályázati módot nem merik alkalmazni.

Pedig egy ilyen UIA tervpályázatnak az a szerepe, hogy óriási nyilvánosságot vonz és érdeklődést kelt, fontos helyé teszi az adott helyszínt, például a fővárost, és a több ezer pályázati bejelentkezés, illetve több száz pályázat az, amely ezt az ingatlanfejlesztők és befektetők felé jelzésként közvetíti. A többfordulós pályázati rendszer biztosítja a magyar tervezőirodák lehetőségeit.

Minden ilyen pályázatnak az elmúlt években éppen a közbeszerzés volt a kerékkötője. A tervező kiválasztására e bonyolult szerződéses eljárás már több esetben is – például a kormányzati negyednél – oda vezetett, hogy a tervezők nagyon nehezen jutottak a tervezési díjukhoz. Az ilyen helyzetek szakmai-társadalmi vitákat kavarnak, amelyek élére semmilyen politikus nem áll szíve-

sen. A sokszor elkapkodott programokkal meghirdetett tervpályázatok már eleve magukban hordják a pályázat sikertelenségét. Az egyre szűkülő munkalehetőségek miatt kiélezett légkörben pedig az építészek között sokszor alaptalanul generált viták gyakran hiteltelenné teszik a szakmát.

Így történt ez a Szépművészeti Múzeum esetében is, ahol megkérdőjelezték az eredményt. A Nemzeti Múzeum pályázat esetében a nem megfelelő kommunikáció és a tervezési program előkészítetlensége volt az, amely a tervpályázatról elfordította a figyelmet. Hiszen a Rádió és a Palotanegyed sorsa, a Pollack téri mélygarázs kérdései megkerülhetetlenek ennek a tervpályázatnak a kapcsán.

A MÉSZ ezért hirdette meg a fiatal építészek számára tervpályázat-sorozatát, amit először a Pollack Mihály térre írtunk ki, idén pedig Város és Víz címmel került meghirdetésre, annak érdekében, hogy a fiatal generációt szakmailag szinten és együtt tartsa. Ezeknek a pályázatoknak ez nagyon fontos hozadéka, s mint látható, szívesen állnak mellé a politikusok is, és teret adnak a fiatalok bemutatására még ezekben a nehéz időkben is.

A nagy tervpályázatok, megmérettetések révén egy-egy neves építész mellett megtanulható az építészet a mestertektől, átadható az a tudás, amit csak így módon lehet megszerezni, és fenntartható a szellemi erő. A 1990-es években a rendszerváltozás idején, egyszer már széthullottak, átrendeződtek a tervező vállalatok, s most az orvosok mellett elsősorban a statikus és a gépész szakágak elvándorlása érzékelhető.

De mi lesz akkor, amikor majd valóban tervezni kell? Lesz-e olyan épület, ami átadható három év múlva? Vagy csak kapkodás és vélt programok alapján összerendezetlen építés lesz?

A MÉSZ létrehozta az UIA Örökségvédelmi Munkabizottságán belül az Értékalapú Programelemzés rendszerét, amely metodikai módszert nyújt a főváros és az ország szakmai alapú programalkotó folyamatához, amelynek ezekben az időkben kellene megtörténnie. Ilyen módszer alapján van értelme újabb pályázatokat kiírni.

Így nagyra értékelhető a Budai Várra készült értékelemzés, de annak fejlesztési programja csak a főváros további

kiemelt területeinek fejlesztésével együtt kezelhető, értelmezhető, ezért nem fogadható el annak prejudikációja, csak szakmai-társadalmi konszenzus alapján. Hiszen felmerül a kérdés, hogy a Vár visszakapja-e a magyar államiság jelképét, vagy továbbra is a bor- és pálinkafesztiválok helyszíne lesz csupán.

Érinti a vári koncepció a Magyar Rádió és a Palotanegyed sorsát is: idekerülhetnek-e a múzeumok, vagy a Nyugati pályaudvar mellé, vagy éppen a felvonulási térre? Mi fog történni az egyetemekkel, a pályaudvarokkal, vagy éppen a Duna tudásközpontjával, a gázgyári Graphisoft Park térségével, hogy csak a legfontosabbakat említsük.

De éppen a napokban kérdőjelezték meg a Városháza pályázat nyertes tervét is, és napi politikai kérdés a Puskás Ferenc Olimpiai Stadion fejlesztése, vagy a Debreceni Stadion ügye. Pedig Debrecenben éppen tudni lehet, hogy az elmúlt évezed felsőoktatási fejlesztési programja során a legmagasabb színvonalú épületek jöttek létre, akár az élettudományi épületekre gondolunk, ami a

magyar építészet fontos állomása, de ugyanígy az új tabulabírósi épület. Debrecenben, Győrben és Pécsen is látható, hogy a tervpályázatokon kiválasztott épületek a magyar építészet említett 100 éves hagyományának legjobb követői.

A MÉSZ 2010-ben a márciusi UIA tervpályázati munkabizottsági ülésen ezekre a kérdésekre is rámutatott és ezért kiállítást is rendezett *Competition and Quality* címmel, bemutatva a legjobb tervpályázaton kiválasztott megvalósult építészeti alkotásokat.

A Kormányzati negyed is rossz a kommunikáció miatt, és persze a megosztottság mentén is bukott, holott a Holcim nagydíj tisztán mutatja, hogy az erzsébetvárosi műemléki rehabilitáció fenntarthatóságot szolgáló eszközrendszere nemzetközileg is kiemelkedő példa, amelyhez Kengo Kuma is a nevét adta, aki ennek a területnek a legismertebb szaktekinvélye. Miért nem indítottuk el e pályázat legfontosabb hozadékát, a rehabilitációt, e területen? Megjegyzem, hogy Janesch Péter az UIA Fenntartható Fejlődésért munkabizottságának meghívott előadójaként erről az elmaradt rehabilitációról tartott előadást Tokióban, szeptemberben.

Építészeink a magyar állami beruházások hiányában alig kapnak megbízást, pedig számos épület bizonyítja, hogy a magyar építészek nemzetközi mértékkel is képesek maradandót alkotni. Akkor miért nem választunk közülük a tervpályázati úton jól előkészített szakmai-társadalmi alapokon nyugvó befogadott programok alapján?

Ezen fejlesztések bemutatására, a pályázati rendszer működtetésére a MÉSZ 2009-ben Magyarországra hozta és filmet is készített Barcelona fejlesztéséről, valamint 2010-ben meghívásunkra Josep Acebillo főépítész el is magyarázta a tervpályázatok jelentőségét Barcelona megújulásában. Meg kell állapítanunk, hogy ezeken az eseményeken alig jelent meg politikus döntéshozó, és ma is nélkülözzük azt a kapcsolatot, amely erre a MÉSZ által reprezentált és fent említett szakmai háttérre támaszkodhat.

Etikai-morális válságban élünk, s ha figyelemmel kísérjük az elmúlt évek EU-s pénzek alapján megvalósult beruházásait, nagyon elszomorító képet kapunk. Az ezt feldolgozó kiadvány építészeti zömében igen gyenge minőségű épületeket tartalmaz. Ennek oka elsősorban az, hogy a pályázati rendszereket megkerülve, vázlattervek, tanulmánytervek alapján szerzői jogokat keletkeztetve adtak ki megbízásokat, a legtöbb esetben a szerzői jogokat is figyelmen kívül hagyva, amire persze a legtöbb esetben, önkormányzati beruházások esetében az önkormányzatoknak kellett volna odafigyelniük. Egyes esetekben közbenjárásunkra az ilyen protekcióval megszerzett munkákra fel lehetett hívni a figyelmet – például Jurcsik Károly Orgoványi Művelődési házána átalakítására, ahol Makovecz Imre közbenjárására is szükség volt –, de legtöbbször ezek felszínre sem kerültek. Ezek az esetek a szakmát még jobban megosztották, ezekkel az épületekkel pedig nem lehet büszkélkedni.

Sok támadást kaptunk a Lánchíd Hotellel kapcsolatban, hogy hogyan lehet egy ablaktalan szállodaépületet nyertesnek kihozni, csak éppen elfelejtik a kritikusok, hogy a helyzet lehetetlenségét a program és a Lánchíd szabályozási terve együtt generálja. A pályázat bizonyította, hogy egy megalapozatlan programra csak abszurd megoldás tud választ adni. Érdekes, hogy az ellentmondást a „camera obscura” oldotta volna föl. Igenis lehetett volna jelkép ez a ház a budai Duna-parton, sokkal inkább, mint azok a kommersz beépítések, amik az elmúlt évtizedben születtek, na persze itt nem a Design Hotelre gondolok.

Összességében értem én, hogy provokálni szeretnének az U40 levél írói, hogy tegyen már valamit a két építés szakmai szervezet, ezért igyekeztem az előzőekben összefoglalni, hogy mi ebben a MÉSZ koncepciója. Természetesen a Loki stadion esetében is leírtuk, hogy tervpályázat kiírása szükséges, indokoltuk, hogy a legjobb épületek Debrecenben tervpályázat alapján születtek. A „főépítész tervezhet-e” kérdés felvetésére is szükség volt, s ezért Debrecen főépítésze vissza is vonult ebből a státusából. A Puskás Ferenc Olimpiai Stadion kérdése rendkívül összetett, érinti a Keleti pályaudvar közlekedé-

sét, az infrastruktúra és a Dózsa György út kérdését, és az Aréna Pláza is hátrányt jelent egy ilyen fejlesztés esetén. A stadion ötletpályázata kapcsán két igen színvonalas terv született, egy a fiatal építészek által tervezett karakteres könnyed megoldás, a másik pedig egy kolosszeum-szerű grandiózus elképzelés, de mindkettő megtartotta a stadion értékes elemeit. Elképzelhetetlen számunkra, hogy a végső koncepció ne tervpályázaton kerüljön kiválasztásra, emiatt tárgyalásokat kezdeményeztünk a BMSK-val. A Széll Kálmán tér hosszú évek óta felvetődő kérdés, amely nem eseti kezeléssel oldandó meg, hanem ehhez jól előkészített, alapos komplex infrastrukturális tervpályázat és program szükséges. Ez is része kell, hogy legyen a városfejlesztési programnak, mint ahogy nem hagyható ki belőle a Gazdasági Minisztérium kérdése sem és a Vár jövőbeli koncepciója sem.

A legutóbbi Országos Építésügyi Fórumon, a „Felhívás javaslatlételre építészeti program előkészítéséhez” című pályázat ismertetésekor többen is pontosan kifejtettük a minisztérium képviselőinek, hogy miért nem lehet egyet-érteni a valójában bűjtatott pályázatként megjelenő felhívással. A MÉSZ – amely soha nem defenzív, hanem offenzív módon foglal állást – javasolta, hogy legyen ez a magyar cégek bevonásával szabályosan kiírt és előkészített pályázat, amely méltó az építészet szellemiségéhez. Azonban ma is fenntartjuk, hogy az ilyenfajta pályázatok méltatlanok az építészek munkájának elismerésére, főként akkor, amikor már két alkalommal – Devecser és Kolontár, illetve Felsőzsolca esetében is segítettek a bajbajutottakon. A szociális építészeti pénzügyi háttere elvárhatóvá tenné, hogy a bankok finanszírozzanak egy ilyenfajta pályázatot.

Mindaddig, amíg nem változtatunk a hazai építészeti pályázatok program-előkészítésén és kommunikációján, a helyzet megváltozni nem fog. Ezért is fordul a MÉSZ a Nemzetközi Építész Szövetség révén a nemzetközi UIA pályázatok lebonyolítási rendjéhez, és javasolja azt, hogy az építész szakma ezzel és az Értékalapú Programelemzés folyamatával lépjen túl a jelenlegi helyzetet.

Kálmán Ernő DLA, elnök

MÉSZ Könyvtár

Nyitva tartás: hétfőn és pénteken 10–12 óráig, kedden és csütörtökön 14–16 óráig.

– LIBIK András: Fatüzelésű épített kályhák	– Humanicemos la arquitectura,
– MEGGYESI Tamás: Számadás. Válogatott írások – a két kiadvány a Terc Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. ajándéka.	– Mensaje. Revista anual del C.I.L.F.A.H. Numero 1,2,6,
– Z. LANTOS Ferenc:	– El papel de los arquitectos en el desarrollo nacional,
– Arquitectura y desarrollo de los asentamientos humanos,	– La vivienda y las ciudades la construcción del mundo del mañana
– Forma esencial de los hoteles de viajeros,	1–6. kötet a szerző ajándéka.
	Köszönet az ajándékozóknak!

Szeretettel várjuk régi és új könyvtárlátogatóinkat a fenti időpontokban.